

BIBLIOTEK

Översikt och kommentarer

Dagens folkbibliotek har vuxit fram ur två skilda bibliotekssystem; de kommunala biblioteken som utvecklades ur sockenbiblioteken och folkrörelsernas bibliotek som växte fram under senare hälften av 1800-talet. Grunden i folkbiblioteksorganisationen är *kommunbiblioteken* med sina *huvudbibliotek* och *biblioteksfilialer*. Det fanns 2007 ca 1 300 kommunala bibliotek varav 290 var huvudbibliotek och 1000-talet var filialer. I bibliotekens mediebestånd finns, förutom böcker, tidningar, tidskrifter, språkkurser, talböcker, taltidningar, CD- och DVD-skivor och videokassetter. I varje kommun finns *skolbibliotek* och i många kommuner är skolbiblioteken integrerade med folkbiblioteken, vilket innebär att folkbiblioteket tillhandahåller biblioteksservice åt skolorna.

Enligt *Bibliotekslagen* (SFS 1996:1596) ansvarar kommunerna för folkbiblioteksverksamheten medan landstingen svarar för länsbiblioteken och staten för lånecentralerna. Lagen föreskriver att varje kommun skall ha ett folkbibliotek och att bibliotekslån ska vara avgiftsfria.

Länsbiblioteken svarar för rådgivning, kompletterande medieförsörjning, information och kompetensutveckling samt specialtjänster. Länsbiblioteken, som huvudsakligen finansieras av landstingen, får statliga bidrag. *Informations- och lånecentraler* finns i Umeå, Stockholm och Malmö. *Depåbiblioteket* i Umeå är ett centralt fjärrlånemagasin för hela landet. Lånecentraler och depåbibliotek finansieras helt av staten. Folkbiblioteken samarbetar också då det gäller medieförsörjning med *forskningsbiblioteken* vid högskolor och universitet liksom med ett antal specialbibliotek.

Många kommunala bibliotek har även ansvar för kulturarrangemang och huvudbiblioteket fungerar som kommunens kulturhus, ofta i samarbete med någon lokalthållande förening. Filialerna inriktas främst på litteraturförsörjning, läsfrämjande insatser och uppsökande arbete. Bokbussar kompletterar nätet av fasta filialer.

Statens Kulturråd fördelar bidrag till regional biblioteksverksamhet, utvecklingsbidrag samt bidrag för inköp av litteratur. Organisationen *Sveriges kommuner och landsting*, SKL, ger konsultservice till kommunala och regionala biblioteksorganisationer.

Kungliga biblioteket (KB) i Stockholm är nationalbibliotek och forskningsbibliotek. På KB samlas, enligt Lagen om pliktexemplar, allt som trycks i Sverige. I KB:s uppdrag ingår också att utveckla och driva ett nationellt bibliografiskt system, Libris.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) är en statlig myndighet med uppgift att tillsammans med folkbibliotek svara för att synskadade och andra läshandikappade får tillgång till litteratur. TPB producerar och lånar ut talböcker och punktskriftsböcker via folkbiblioteken.

Svensk Biblioteks förening är en ideell, partipolitiskt obunden, bibliotekspolitisk intresseorganisation som verkar för att bibliotekssystemen ska hålla hög standard och för att den svenska bibliotekslagen ska tillämpas och utvecklas.

Inom Sjöfartsverket är Sjömansbiblioteket organiserat som ett globalt vandringsbibliotek med distribution av böcker, ljudböcker och e-böcker. Under 2007 fanns ca 45 000 böcker ombord på fartygen och bokväskor finns i ett 20-tal hamnar i fyra världsdelar.

Kommunernas kostnader för folkbiblioteken var 2007 ca 3,5 miljarder kronor. Personalkostnader utgjorde 53 procent och mediekostnader stod för 12 procent av de samlade biblioteksbudgetarna. Statens stöd till folkbiblioteken omfattade samma år ca 73 miljoner kronor inkluderande inköp av litteratur till folk- och skolbibliotek och regional biblioteksverksamhet. Landstingens stöd till folkbiblioteken var enligt senaste uppgift (2005) ca 110 miljoner kronor.

År 2007 fanns 1000-talet biblioteksfilialer och 93 bokbussar. Huvudbiblioteken var öppna i genomsnitt 23 timmar i veckan, varav 2 timmar på kvällstid. Antalet registrerade låntagare uppgick under året till 2,6 miljoner.

De samlade mediebestånden i de kommunala folkbiblioteken omfattade 43,2 miljoner enheter, varav böckerna svarade för drygt 40 miljoner volymer och AV-medierna för 3,1 miljoner volymer. Böckerna bestod till knappt två tredjedelar av vuxenböcker medan barnböckerna utgjorde två tredjedelar samt referenslitteraturen 3 procent av beståndet. Antalet nyförvärv uppgick år 2007 till ca 1,9 miljoner volymer.

Antalet anställda inom folkbiblioteken var 2007 ca 5 900 personer, vilka sammanlagt utförde drygt 4 800 årsverken. Av dessa innehades 53 procent av utbildade bibliotekarier. Ca 85 procent av de biblioteksanställda var kvinnor.

Enligt 2007 års statistik registrerades knappt 69 miljoner boklån medan utlåningen av AV-medier omfattade 11,7 miljoner lån. Nästan hälften, 47 procent, av alla boklån utgjordes av barnbokslån. Antalet boklån per invånare uppgick till drygt 6 under 2007 medan barnboksutlåningen var 18,5 barnböcker räknat per barn i åldern 0-14 år. Utlåningen har sedan 1980 minskat med 25 procent; från 9,2 lån per invånare 1980 till 6,3 lån per invånare 2007.

Folkbiblioteken tog under 2007 emot drygt 68 miljoner besök, varav ca 43 miljoner på huvudbiblioteken, vilket motsvarar 7,5 besök per invånare. På biblioteken genomfördes under 2007 över 66 000 publika aktiviteter. Mer än två tredjedelar av aktiviteterna riktade sig till barn och ungdomar. Tre fjärdedelar av biblioteken anordnade författarbesök och närmare nio av tio hade bokprat eller boksamtal. Hälften av biblioteken hade haft aktiviteter med syfte att öka kunskaper i dator- och Internetanvändning. En sjättedel av biblioteken uppgav att de anordnat skrivarkurs. De flesta biblioteken anordnar också olika typer av utställningar; t.ex med kommunal information eller temautställningar.

Skillnaderna i biblioteksstandard och biblioteksutnyttjande är avsevärda mellan enskilda kommuner. Kommunen med den högsta utlåningen år 2007 redovisade sålunda nästan 15 lån per invånare medan kommunen med den lägsta utlåningen rapporterade mindre än 4 lån per invånare.

Enligt senast tillgängliga statistik hade 16 procent av grundskolornas *skolbibliotek* en bemaning om minst sex timmar per vecka. Motsvarande andel för gymnasieskolornas bibliotek var

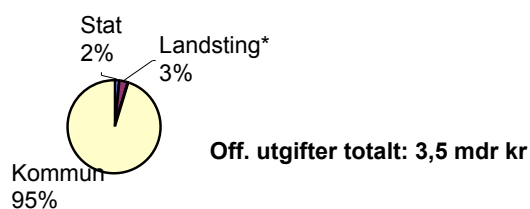
66 procent. Med hänsyn till antalet elever i skolorna motsvarade detta 29 respektive 85 procent.

Sjukhusbibliotekens bokbestånd uppgick till ca 480 000 volymer enligt senaste tillgängliga statistik medan AV-mediebestånden omfattade 43 000 enheter. Utlåningen vid sjukhusbiblioteken var nästan en halv miljon lån.

Vid *forskningsbiblioteken* fanns ett sammanlagt bestånd om ca 360 000 löpande titlar. Antalet serviceställen vid forskningsbiblioteken var 210 och antalet sittplatser var drygt 28 000 med drygt 5 000 tillgängliga datorer. Antalet besök per dag uppgick till 70 000.

Enligt SCB:s ULF-undersökning 2006 hade 54 procent av svenska folket besökt ett bibliotek minst en gång under senaste 12 månader. Störst andel besökare fanns bland personer upp till 30 år och bland studerande. Minst andel besökare fanns bland män över 64 år och bland företagare. Kvinnor är flitigare biblioteksbesökare än män, 59 procent av kvinnorna uppgav sig ha besökt biblioteket senaste året medan endast 48 procent av männen hade besökt bibliotek. Biblioteksbesökandet ökar med utbildningen. De som har hemmavarande barn under 18 år gör oftare besök än de som saknar barn. Biblioteksbesökandet är mindre utbrett bland boende i Stockholm än bland boende i resten av landet.

Offentliga utgifter för biblioteksverksamhet 2005, procent

Källa: Årsredovisning 2005 samt Offentliga kulturinsatser i regionalt perspektiv 2005. Statens kulturråd. Not: Senast tillgängliga uppgifter för landstingen avser 2005

Statligt stöd till biblioteksverksamhet 2007. Tkr

Ändamål	1000-tal kr
Regional biblioteksverksamhet	40 770
Utv.bidrag regional biblioteksverksamhet	3 559
Biblioteksservice för vuxenstuderande	1 315
Folkbibliotekens verksamhetsutveckling	1 889
Inköp av litteratur för barn o. unga till folk- o. skolbibliotek	25 740
Summa	73 273

Källa: Årsredovisning 2007, Statens kulturråd

Kommunala driftkostnader för folkbibliotek 2007. 1000-tal kr och procent

	Tkr	Procent
Totalt	3 498 399	99,9
Medier	406 846	11,6
Personal	1 845 376	52,7
Lokaler	798 349	22,8
Övrigt	447 828	12,8

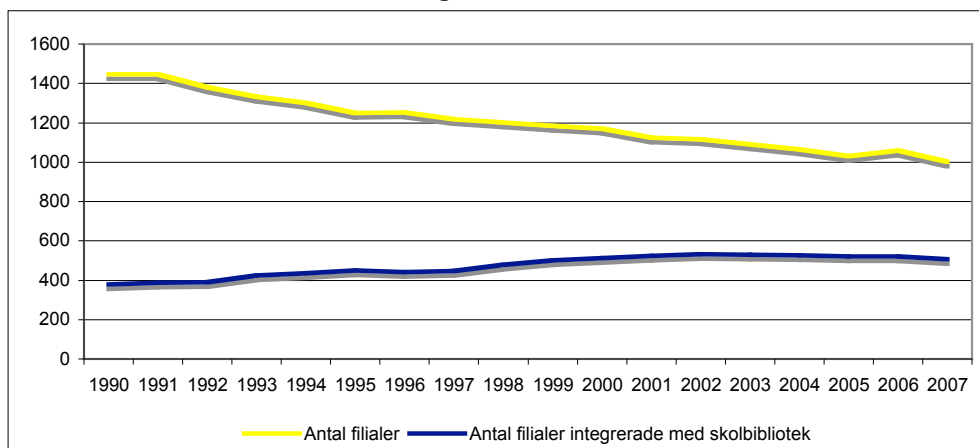
Källa: Folkbiblioteken 2007. Statens kulturråd

Folkbiblioteken 2007. Verksamhetsöversikt

	Antal	Procent
Antal huvudbibliotek	290	
Antal filialbibliotek	1 001	
Antal bokbussar	93	
Övr utlåningställen	706	
Sa utlåningsställen	2 090	
<u>Antal årsverken</u>	4 811	100
Varav bibliotekarier	2 565	53
Varav övrig personal	2 247	47
Barn o ungdomsverksamhet	1 019	
<u>Bokbestånd 1000-tal</u>	40 104	100
varav vuxenböcker	25 822	64
varav barnböcker	12 949	32
varav referenslitteratur	1 334	3
AV-mediebestånd, 1000-tal	3 109	100
varav musikfonogram	842	27
varav Ljudböcker	657	21
varav Talböcker	900	29
varav Video/DVD	305	10
varav Bok och band	82	3
övriga AV-medier	323	10
Tidningsprenumerationer	8 744	
Tidskriftsprenumerationer	79 236	
Datorer tillgäng. för allmänheten	6 618	
<u>Nyförvärv, 1000-tal</u>	1 931	
<u>Utlåning 1000-tal</u>	68 918	
varav AV-medier	11 673	
varav böcker	57 245	100
varav skönlitteratur	14 164	24
varav facklitteratur	15 628	27
varav barnböcker	27 454	47
Öppettimmar/vecka (genomsnitt)	23	
Besök, tusental	68 145	
<u>Låntagare, tusental</u>	2 629	

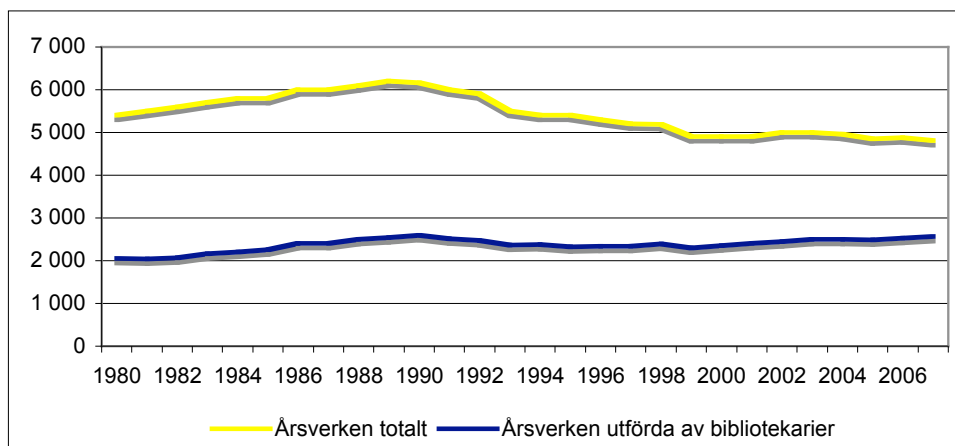
Källa: Folkbiblioteken 2007. Statens kulturråd

Antalet biblioteksfilialer, varav integrerade med skolbibliotek, 1990-2007.

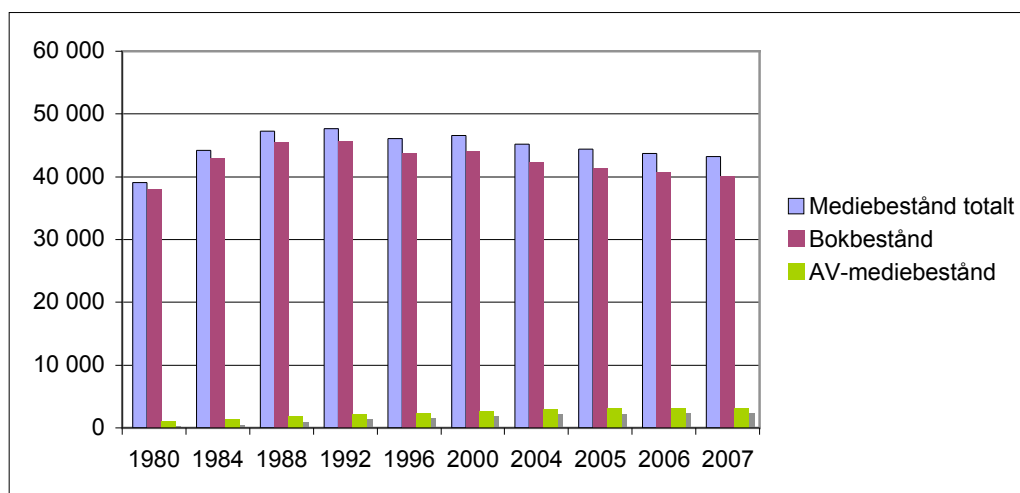
Källa: Folkbiblioteken 2007. Statens kulturråd

Antal utförda helårsverken inom folkbiblioteken 1980-2007

Källa: Folkbiblioteken 2006. Statens kulturråd

Mediebestånd år 1980-2007. Tusental.

Källa: Folkbiblioteken 2007. Statens kulturråd

Nyförvärv av böcker och AV-medier 2007. 1000-tal enheter

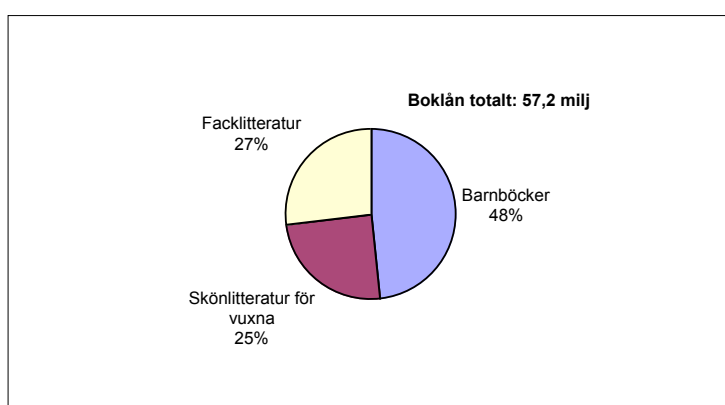
Böcker		varav			
Totalt	Vuxen- böcker	Barn- böcker	Referens- litteratur		
1 931	1 050	849	31		

AV-medier		varav					
Totalt	Musik- fonogram	Ljud- böcker	Tal- böcker	Video, DVD	Bok o band	Övr. AVmedier	
338	64	110	75	42	8	39	

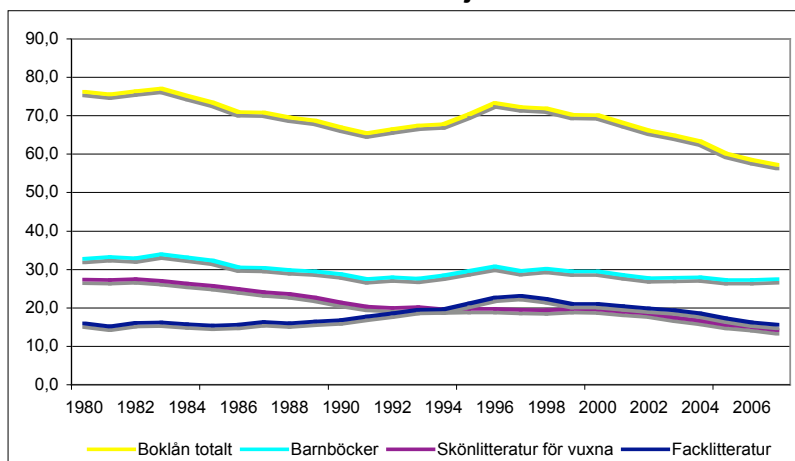
Källa: Folkbiblioteken 2007. Statens kulturråd

Utlånade böcker 2007 efter litteraturkategori. Procent

Källa: Folkbiblioteken 2007. Statens kulturråd

Antal utlånade böcker 1980-2007. Miljoner böcker.

Källa: Folkbiblioteken 2007. Statens kulturråd

Publika aktiviteter vid folkbiblioteken 2007

Aktiviteter	Antal	Procent
Bokprat - boksamtal	17 989	27,2
Biblioteksinformation/-visning för grupper/elever/studerande	12 033	18,2
Berättar- eller sagostunder	9 908	15,0
Utställning	5 082	7,7
Data-/Internetkurs - handledning, seniorsurf (öppen eller sluten visning)	2 983	4,5
Föreläsning, föredrag, debatt eller föreningsarrangemang	2 828	4,3
Teater- eller trolleriföreställning	2 039	3,1
Bok- eller läsecirkel - sluten sammankomst med litterär anknytning	1 868	2,8
Aktiviteter i samarbete med BVC	1 680	2,5
Författarbesök	1 507	2,3
Sångstund, rytmik, rim & ramsor	1 284	1,9
Bild-, tecknings-, målnings-, pyssel-, hantverks-, experimentverkstad/-kurs	1 174	1,8
Bok-, läs- eller korsordscafé - öppen sammankomst med litterär anknytning	1 028	1,6
Musik, -underhållning, -arrangemang, -café	951	1,4
Filmvisning - filmprat	548	0,8
Skrivarkurser/-läger, litteraturläger	173	0,3
Annan programaktivitet	3 130	4,7
Summa	66 205	100

Källa: Folkbiblioteken 2007. Statens kulturråd

De 20 mest utlånade författarna i folk- och skolbiblioteken 2006

Nr	Författare	Antal lån
1	Astrid Lindgren 1907-200	905 597
2	Gunilla Bergström 1942-	830 728
3	Anders Jacobsson 1963-	751 301
4	Sören Olsson 1964-	751 279
5	Martin Widmark 1961-	676 632
6	Eva Eriksson 1949-	663 423
7	Jørn Jensen 1946-	615 997
8	Sven Nordqvist 1946-	564 861
9	Måns Gahrton 1961-	551 414
10	Johan Unenge 1963-	540 297
11	Barbro Lindgren 1937-	514 216
12	Mati Lepp 1947-	479 391
13	Helena Willis 1964-	461 373
14	Lasse Sandberg 1924-	448 736
15	Inger Sandberg 1930-	446 508
16	Arne Norlin 1947-	403 896
17	Jens Ahlbom 1954-	394 993
18	Catarina Kruusval 1951-	386 022
19	Olof Landström 1943-	383 795
20	Viveca Lärn 1944-	367 578

Källa: Författarfonden. Undersökning av utlåningen i folk- och skolbibliotek

Sjukhusbibliotekens mediebestånd och utlåning år 2006.

Bestånd				Utlåning					
Böcker totalt	AV-medier totalt	Tidningar	Tidskrifter	Totalt (böcker + AV)	Böcker	AV-me- dier	Barn- böcker	Talböcker	
477 877	42 990	211	2 867	497 898	411 814	86 084	41 379	8 493	

Källa: Folkbiblioteken 2006. Statens kulturråd

Grund- och gymnasieskolans biblioteksservice 1999 och 2002**Grundskolan**

Procent	Skolor		Elever	
	1999	2002	1999	2002
Integrerat bibl. <i>Bemannat</i>	15	15	15	16
minst 6 tim/vecka	16	21	29	37
1-5 tim/vecka	35	33	33	28
0 tim/vecka	29	26	19	15
Saknar bibliotek	4	5	3	4
Summa	100	100	100	100

Gymnasieskolan

Procent	Skolor		Elever	
	1999	2002	1999	2002
Integrerat bibl. <i>Bemannat</i>	9	9	7	7
minst 6 tim/vecka	66	60	85	83
1-5 tim/vecka	12	11	3	4
0 tim/vecka	9	13	4	3
Saknar bibliotek	4	7	1	2
Summa	100	100	100	99

Statistiken grundas på uppgifter från 4 137 grundskolor år 1999 resp. 4 075 år 2002 eller 93 resp. 90 procent av samtliga grundskolor med minst 30 elever.

Källa: Skolbiblioteken 2002, Statens kulturråd

Producerade och förvärvade talböcker 2006

<i>Talboksproduktion/förvärv</i>	
Produktion/förvärv, antal titlar	4 146
varav för högskoleservice	1 483
Procent av årlig bokutgivning	28
Produktion överföringar till DAISY	8 875
varav för högskoleservice	337
Produktion analog kopia av DAISY-titlar	0
Totalt antal producerade/förvärvade talbokstitlar	13 021
<i>Utlåning</i>	
Utlånade emballage, analoga	83 400
Utlånade emballage, digitala	63 014
Summa utlånade emballage	146 414
Analogt emballage omräknade till	59 571
Utlånade titlar digitala	63 014
Summa utlånade titlar	122 585

Källa: Talboks- och punktskriftsbibliotekets årsredovisning 2006

Antal producerade, förvärvade och sålda respektive utlånade punktskriftsböcker 2006

Punktskriftsböcker	Antal
Bestånd, antal titlar	12 912
Försålda exemplar	739
varav e-textböcker	39
Utlånade volymer	25 445
varav barnböcker	6 669
Antal punktskriftslåntagare	475
Produktion/förvärv, antal punktskriftstitlar	454
varav högskoleservice	3

Källa: Talboks- och punktskriftsbibliotekets årsredovisning 2006

Forskningsbiblioteken 2006. Bestånd och förvärv av seriella publikationer

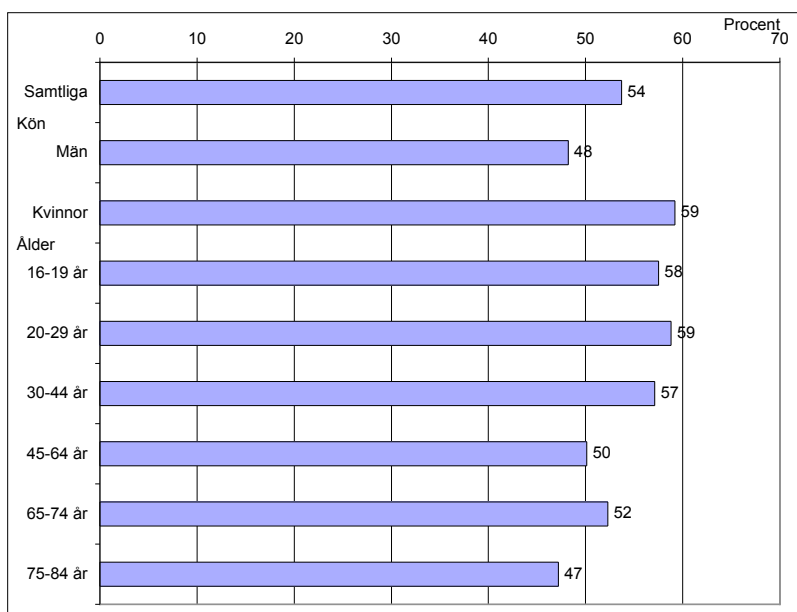
	National- bibliotek	Högskole- bibliotek	Special- bibliotek	Summa
Totalt antal löpande titlar	10 555	302 533	46 985	360 073
Periodika	10 309	333 039	58 064	401 412
Varav tryckt	10 165	83 059	15 116	108 340
Varav elektroniskt	144	249 980	42 948	293 072
Tidningar	246	1 006	251	1 503
Varav tryckt	246	1 153	102	1 501
Varav elektroniskt	0	79	152	231

Källa: Forskningsbiblioteken 2006. Kungliga biblioteket

Forskningsbibliotek 2006. Service och användning

	Service- ställen	Besök per dag	Virtuella besök av	Antal sittplatser	Publika datorer
Nationalbibliotek (KB)	4	556	2 016	300	37
Högskolebibliotek	151	68 715		26 858	4 946
Specialbibliotek	56	1 106		1 158	158

Källa: Forskningsbiblioteken 2006. Kungliga biblioteket

Biblioteksbesök 2006 senaste 12 månader bland personer 16-84 år 2006. Procent

Källa: Undersökningar av levnadsförhållanden, ULF 2006. SCB Skattningar baserade på 2006 års besöksintervjuer

Reviderad version 2009-04-27